

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Мария Стоянова Алексиева

Бургаски свободен университет

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1. 2. Педагогика

Докторска програма: Теория на възпитанието и дидактика

Факултет по Педагогика, СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра „Теория на възпитанието“

Тема на дисертационния труд: Иновативен модел за формиране на личностна и социална компетентност в часа на класа

Автор: Екатерина Златева Томова

Научен ръководител: проф. д.п.н. Сийка Чавдарова – Костова

1. Данни за дисертанта

Екатерина Томова е възпитаник на СУ „Св. Климент Охридски“ в гр. София. В периода 2009-2013 г. завършва образователната програма по Педагогика, а в периода 2014-2016 г. придобива ОКС „Магистър“, специалност „Журналистика“ в същия университет.

От 2019 г. е асистент във Факултета по педагогика, където работи и към настоящия момент.

2. Данни за докторантурата

Екатерина Томова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка в област на висше образование 1. Педагогика, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика“ от 10.07.2020 г. със заповед на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД-20-940 от 09.10.2020 год. Докторантката е изпълнила задълженията си по учебния план, полагайки всички изпити.

Докторант Екатерина Томова е отчислена предсрочно с право на защита с ректорска заповед № РД20-2294/30.11.2022 г.

Всички административни процедури са спазени.

3. Общи сведения за дисертационния труд и за автореферата

Дисертационният труд е с общ обем от 331 страници. Резултатите от изследването са онагледени с 40 таблици и 37 фигури.

Приложенията са представени в отделно книжно тяло с обем от 101 страници. Общият им брой е 10. В тях има включени още 43 таблици и 1 фигура.

Авторефератът е с обем от 69 страници. Включеното съдържание е систематизирано и конкретно отразява най-съществените аспекти на дисертационния труд.

3.1. Актуалност на темата и структуриране на разработката

В дисертацията си „Иновативен модел за формиране на личностна и социална компетентност в часа на класа“ Екатерина Томова разработва актуална научна и педагогически значима тема за училищното образование и по-конкретно за началния образователен етап.

Актуалността на проблема произтича от факта, че формирането на личностна и социална компетентност в началния образователен етап е заложено в редица официални документи (ЗПУО, Наредба 13), като основни за часа на класа са рамковите изисквания, посочени в държавния образователен стандарт за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование. Само за началния образователен етап те включват осем тематични области. Разпределението им е направено по класове и включва минимален задължителен брой часове, което означава, че повече от половината от времето в часа на класа се работи по точно определени тематични области. В този контекст провеждането на подобно изследване е навременно и необходимо. То има принос към усъвършенстване на организацията и провеждането на часа на класа по отношение на формирането на личностна и социална компетентност и за обогатяване на курсовете за квалификация на педагогическите специалисти.

Структурата на дисертационния труд е изградена от въвеждаща част, четири глави, изводи, заключение и библиографска справка и е съобразена с изискванията да разработване на този вид научен труд. При разработването на дисертационния труд са анализирани 162 литературни източници, от които 135 от тях са на кирилица и 27 са на латиница. Представени са справка за научните приноси и декларация за оригиналност на получените резултати.

3.2. Съдържание на дисертационния труд

В **увода** Екатерина Томова аргументирано мотивира избора на тема на дисертационния труд. Актуалността на проблема е логично и ясно очертана чрез представяне на теоретичната и на практическата потребност от изследване по въпросите на формиране и развитие на социална и личностна компетентност в часа на класа.

Аргументирана е необходимостта от разработването по изследователски път на модел за формиране на социална и личностна компетентност в началния образователен етап от гледна точка на възможностите за социално-нравственото израстване на учениците.

Подходящо са избрани целевите групи – III клас, където малките ученици навлизат все по-определено и осъзнато в конструкцията, изискванията и собствените си отговорности при ученето и IV клас, където вече са „натрупали“ опит в решаването на по-диференцирани задачи и ангажименти, свързани с разграничаване на учебните дисциплини и техните своеобразия, което определено обогатява учебната подготвеност и дава възможност да подхождат критично, да правят анализ и да дават оценка.

Представена е спецификата на изследването: в обект и предмет, хипотеза, в цел и задачи, в методологическа основа на изследването и етапи.

В **първа глава** на дисертационния труд, озаглавена „ **ЛИЧНОСТНА И СОЦИАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ – ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ**“ са включени четири основни параграфа със съответни подпараграфи.

В тази част на дисертационния труд са разгледани и анализирани теоретичните аспекти на изследването. *Първият параграф* представя същността

и спецификата на категорията „компетентност“, като изходна опора за експерименталната работа. Във *втория параграф* докторантката анализира връзката между категориите: „интелигентност – умения- компетентност“. *Третият параграф* насочва внимание към основни специфики и характеристики на *концепцията за учене през целия живот* и значимостта на *компетентностния подход в образованието*. анализиран е *комплексът от осем ключови компетентности* на европейско и национално равнище. Логично, най-голямо внимание докторант Томова отделя на същностните характеристики и компоненти на личностната и на социалната компетентност, аргументирайки тезите си с интегративните процеси и взаимодействия между социалното знание, социалното въздействие, социалното поведение.

Направените теоретични анализи на категории и гледни точки в първа глава ясно очертава взаимовръзките между тях и необходимостта от формиране и развитие и на личностна и социална компетентност у малките ученици.

Втора глава на дисертацията е озаглавена „**ЧАСЪТ НА КЛАСА – СЪЩНОСТ, СПЕЦИФИКИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФОРМИРАНЕ НА ЛИЧНОСТНА И СОЦИАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ**“. Структурирана е в седем основни информационни единици.

Тази част от разработката е посветена на часа на класа като неурочна форма за възпитание и възможност за организиране на педагогически взаимодействия, насочени към реализиране на разнообразни дейности, фокусирани върху личностното и социалното формиране на детската личност.

Основавайки се на анализирани специализирани научни източници и на официални документи, Екатерина Томова представя основни функции на часа на класа, ситуирането му в българската образователна система и конкретно в началния образователен етап на стига до извода, *“... че провеждането на часа на класа по посока способстване личностното и социалното израстване на учениците все още се нуждае от осъвременяване и демократизиране”* (с.76). Аргументирано и в аналитичен контекст е представена организацията на часа на класа и методи и дейности, приложими в рамките на възпитателните взаимодействия. Като принос бих поксочила формулираните авторски критерии за установяване ефективността на проведен час на класа (с. 81). Интерес

представлява направения сравнителен анализ на съществуващите неурочни форми на работа в часа на класа в някои държави и обобщенията, които докторантката прави въз основа на това.

В ТРЕТА ГЛАВА на дисертационния труд докторантката представя модела за формиране на личностна и на социална компетентност в часа на класа – описателно и графично. Съдържателните параметри на представения модел са разделени условно на три части:

- изходната позиция за създаване на иновативния модел са идеите на хуманистичното направление в педагогиката за развитието на детето в началния образователен етап;

- терминологични уточнения и основания за разработването на модела, които очертават измеренията на самия модел с водещите общопедагогически основания за създаване на приемаща учеща образователната среда и мотивиране на малкия ученик за себепознание и стремеж към формиране на важни компетентности, нужни за взаимодействие с околните;

- методически ракурс на иновативния модел за формиране на личностна и социална компетентност: с *целепологане* като основа за ясно дефиниране на технологичните етапи на работа, тяхната съдържателна последователност и очакваните резултати по отношение на формиране и развитие на личностна и социална компетентност и *планиране на възпитателните взаимодействия*, насочени към формиране и развитие на личностната и социална компетентност с таксономията на Д. Кратуол. В модела е представена функционалната съдържателност на всяко равнище от таксономията на Кратуол, с неговите подкатегории и технологичните решения. Въз основа на това докторант Томова изгражда и апробира идеите си в практическата дейност с ученици от страната.

В ЧЕТВЪРТА ГЛАВА „ДИЗАЙН НА ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ И АНАЛИЗ НА ЕМПИРИЧНИТЕ РЕЗУЛТАТИ“ Екатерина Томова коректно представя *етапите* – *констатиращ, формиращ и контролен (какво, кога, защо, как и кой) и извадката* за провеждане на изследването. Подробно описателно са представени изследователските методи и обхвата на изследваните лица – учители, родители и ученици. Описана е структура на занятията, ориентирани

към формиране на личностна и социална компетентност. Подробно, аналитично и нагледно е представен анализът на резултатите от експерименталното изследване в реда на отделните етапи на изследването – констатиращ, формиращ и контролен. Първоначално са анализирани и интерпретирани данните от първия етап, включващ анкетно проучване с учители и с родители. След това са коментирани резултатите от приложените проективни методики в хода на шестте занятия, осъществени с малките ученици от седемте училища в страната. Накрая са анализирани данните, получени от контролния етап на изследването – контролни диагностични процедури и анкетно проучване с учителите, апробиращи модела в шест часа на класа.

Тази глава приемам, адмиравам и високо оценявам заради начина, по който са представени и интерпретирани резултатите с помощта на използваните статическите методи на обработка – описателно, с внимание върху всеки детайл от приложения инструментариум. Резултатите са онагледени чрез таблици и графики, което допълнително улеснява проследяване на отделните етапи от изследването.

Въз основа на направените теоретични анализи и на експерименталното изследване Е. Томова генерира 14 (четирнадесет) основни извода, съотнесени към цялостната разработка и хипотезата. Те дават основание да се приеме, че поставените цел и задачи са постигнати, а предложената хипотеза е потвърдена.

В заключението докторантката обобщава, че *„моделът се характеризира с подчертана практическа приложимост“*, което ще улесни прилагането му в педагогическата практика.

В цялостното изследване – теоретично и експериментално - се очертава многокомпонентна „картина“ в която се вписват параметрите на формиране на цялостна система от ценностни ориентации и компетентности, а конструирания модел, подпомага и улеснява процеса на практическо прилагане на компетентностния подход в часа на класа в началния образователен етап.

Въпроси и препоръки към докторанта:

Как ще популяризирате създадения от Вас **теоретико-приложен модел за формиране на личностна и социална компетентност в часа на класа?**

В дългосрочен план, препоръчвам на докторант Екатерина Томова да апробира модела и за останалите класове в началния етап на обучение и да напише методическо пособие за формиране на личностна и на социална компетентност в часа на класа.

В краткосрочен план, препоръчвам създаване на програма за квалификация на учителите в началния образователен етап за формиране на личностна и на социална компетентност в часа на класа.

Резултати от проведеното изследване са популяризирани в публикациите на докторантката по темата на дисертационния труд и разкриват различни аспекти от него.

4. Научни приноси на дисертационния труд

Научните приноси условно разделям на приноси с научно-теоретичен и приноси с практико-приложен характер.

4.1. Приноси с научно-теоретичен характер

4.1.1. Направен е многоаспектен теоретичен анализ с фокус „теория на възпитанието“ и е проучена научна литература, свързана с същността, характеристиките, прилагането на компетентностия подход; анализирани са теории за личността и социализацията, личностна и социална компетентност, организация и провеждане на час на класа. На тази база са формулирани авторови изводи и заключения, които обогатяват педагогическата теория.

4.1.2. Анализирани са основни характеристики, специфични особености и компоненти на личностната и на социалната компетентност и са представени съвременни тълкувания на функциите и съдържателните измерения на час на класа, ориентирани към формиране на личностна и социална компетентност.

4.1.3. Безспорно, най-съществения принос е структурираният педагогически модел за формиране на личностна и социална компетентност в часа на класа. На тази основа е обоснована необходимостта от експериментална

работа за формиране на личностна и социална компетентност в часа на класа в началния образователен етап.

4.2. Приноси с експериментално-приложен характер

4.2.1. Разработени и апробирани са 6 теми (сценарии) за час на класа, които са реализирани с точно определени компоненти в структурата на часовете на класа в рамките на модела: диагностичен, развиващ, рефлексивен и оценъчен.

4.2.2. Разработен и апробиран е изследователски инструментариум за учители, за родители и проективни методики за ученици, които са приложени в хода на проведеното изследване.

4.2.3. Осъществените проучвания с начални учители и родители относно формиране на личностна и социална компетентност в часа на класа дават възможност за богат емпиричен и статистически анализ на резултатите от експерименталното изследване, въз основа на който са формулирани изводи и препоръки за педагогическата практика, свързани с възможности за усъвършаване и обогатяване на организацията и провеждането на часа на класа.

4.2.4. Моделът за формиране на личностна и социална компетентност в час на класа е успешно апробиран и дава възможност за последващо прилагане в практиката на началните учители.

5. Публикации и участия в научни форуми

Представените публикации по темата на дисертационния труд са 11 (единадесет), от тях 1 (една) студия и 10 статии, в т.ч. публикации в издания с импакт фактор. Публикувани са в периодични издания и са представени на различни форуми. Всички публикации на Екатерина Томова са самостоятелни.

6. Заключение

Дисертацията на Екатерина Томова е цялостна, завършена, с реализирано изследване и с доказани научни приноси.

Като оценявам качествата на дисертационния труд, автореферата и публикации, убедено твърдя, че отговарят на научните и на техническите изисквания, в съответствие са и с наукометричните критерии за минималните национални изисквания към дейността на кандидата за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в Област 1. Педагогически науки.

Нямам съмнения за плагиатство.

Това ми дава основание да дам положителна оценка и да предложа на Научното жури да присъди на Екатерина Томова образователната и научната степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма по Теория на възпитанието.

21.02.2023 г.

Подпис:.....

проф. д-р Мария Алексиева